

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-29>

УДК 338.2

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

THE MECHANISM FOR ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF THE KNOWLEDGE ECONOMY

Пілецька Саміра Тимофіївна

доктор економічних наук, професор,
Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3638-3002>

Мягких Ірина Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3868-9643>

Piletska Samira

National Aviation University

Miahkykh Iryna

Kyiv National University of Technologies and Design

Обґрунтовано, що фінансова безпека підприємства характеризується станом, який забезпечує його фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність у короткостроковому та довгостроковому періоді, потреби у фінансових ресурсах для сталого розвитку, достатню фінансову стійкість та незалежність від зовнішніх контрагентів, інвестиційну привабливість та захищеність фінансових інтересів власників підприємства. З метою досягнення фінансової безпеки розроблено механізм забезпечення фінансової безпеки, який є складовою механізму управління діяльністю підприємства, який відображає взаємозв'язок та взаємодія між окремими процесами господарської та фінансової діяльності. Метою механізму є зведення до мінімуму зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим, матеріальним ресурсам, інформаційним технологіям та кадрам шляхом розробки та реалізації заходів економічного, фінансового, нормативно-правового та організаційного плану. Для досягнення поставленої мети механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства визначено завдання, до яких належать: прогнозування ймовірності загроз фінансової безпеці підприємства; організація заходів щодо запобігання можливим небезпекам фінансової безпеки підприємства; виявлення та аналіз реально виниклих загроз фінансовій безпеці; розробка та прийняття управлінських рішень щодо усунення загроз фінансовій безпеці підприємства та мінімізації їх наслідків. Механізм забезпечення фінансової безпеки розробляється за кожної складової. За допомогою розробленого механізму підприємство здатне мінімізувати різні види загроз його фінансової безпеці. Обґрунтовано, що тільки при системному, регулярному підході до управління фінансовою безпекою можливе досягнення не тільки фінансової безпеці підприємства, але і його незалежності в цілому від впливу різних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Ключові слова: фінансова безпека, механізм, забезпечення, клас фінансової безпеки, загрози, інструменти, важелі.

It is justified that the financial security of the enterprise is characterized by a state that ensures its financial balance, stability, solvency in the short and long term, the need for financial resources for sustainable development, sufficient financial stability and independence from external counterparties, investment attractiveness and protection of the financial interests of the enterprise owners. In order to achieve financial security, a mechanism for ensuring financial security has been developed, which is a component of the enterprise's activity management mechanism, which reflects the relationship and interaction between individual processes of economic and financial activity. The purpose of the mechanism is to minimize external and internal

threats to financial, material resources, information technologies and personnel through the development and implementation of economic, financial, regulatory and organizational measures. To achieve the set goal of the mechanism for ensuring the financial security of the enterprise, tasks have been defined, which include: forecasting the probability of threats to the financial security of the enterprise; organization of measures to prevent possible dangers to the financial security of the enterprise; identification and analysis of real threats to financial security; development and adoption of management decisions regarding the elimination of threats to the financial security of the enterprise and the minimization of their consequences. The mechanism for ensuring financial security is developed for each component. With the help of the developed mechanism, the enterprise is able to minimize various types of threats to its financial security. It is substantiated that only with a systematic, regular approach to financial security management, it is possible to achieve not only the financial security of the enterprise, but also its independence in general from the influence of various factors of the external and internal environments.

Keywords: financial security, mechanism, provision, class of financial security, threats, tools, levers.

Постановка проблеми. В умовах сучасної непостійності важливо підтримувати стабільність та створювати безпечні умови для функціонування підприємств, які багато в чому визначаються стратегічною фінансовою політикою, спрямованою на якісні послуги та випуск продукції за доступними цінами для споживачів, а особливо на свою фінансову безпеку.

Фінансова безпека підприємства характеризується станом, який забезпечує його фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність у короткостроковому та довгостроковому періоді, потреби у фінансових ресурсах для сталого розвитку, достатню фінансову стійкість та незалежність від зовнішніх контрагентів, інвестиційну привабливість та захищеність фінансових інтересів власників підприємства.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства – це не тільки основний чинник ефективного функціонування самих підприємств та стратегія їх розвитку в системі фінансового менеджменту, а також запорука безпечного функціонування регіонів та держави в цілому.

Забезпечення фінансової безпеки – це завдання, що стоять перед кожним підприємством у різних економічних умовах. В даний час питання про формування та функціонування механізму, спрямованого на забезпечення фінансової безпеки підприємства з метою досягнення стійкого розвитку залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень та невирішена частина проблеми. Необхідність формування механізму фінансової безпеки зумовлюється наявним для підприємства завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення конкурентних позицій. Дослідженню фінансової безпеки приділяють увагу такі вчені, як Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. [1], Варналій З., Мехед А. [3],

Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. [6], Марусяк Н. Л., Бак Н. А. [7], Сукрушева Г. О., Коляда К. В. [11] та інші. У цих працях вивчаються поняття економічної та фінансової безпеки підприємства, наводяться засоби та показники оцінки їх рівня, певні елементи управління. Але єдиної думки щодо формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства не спостерігається.

Метою дослідження є розгляд аспектів забезпечення фінансової безпеки підприємств та розробка механізму забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах економіки знань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека є важливим фактором забезпечення економічної безпеки, оскільки сприяє забезпеченню стійкості економічного зростання підприємства. Вона також допомагає захистити підприємства від економічних криз, таких як рецесії та депресії, надаючи їм запас фінансових ресурсів, на які можна покластися у важкі часи. Фінансова безпека допомагає підприємствам підтримувати фінансовий потік та ефективно управляти своїми боргами. Це, своєю чергою, може сприяти загальному оздоровленню фінансово-економічному стану підприємства.

З метою досягнення фінансової безпеки розроблено механізм забезпечення фінансової безпеки, який є складовою механізму управління діяльністю підприємства, який відображає взаємозв'язок та взаємодія між окремими процесами господарської та фінансової діяльності (рис. 1).

Метою механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є зведення до мінімуму зовнішніх та внутрішніх загроз фінансовим, матеріальним ресурсам, інформаційним технологіям та кадрам шляхом розробки та реалізації заходів економічного, фінансового, нормативно-правового та організаційного плану.

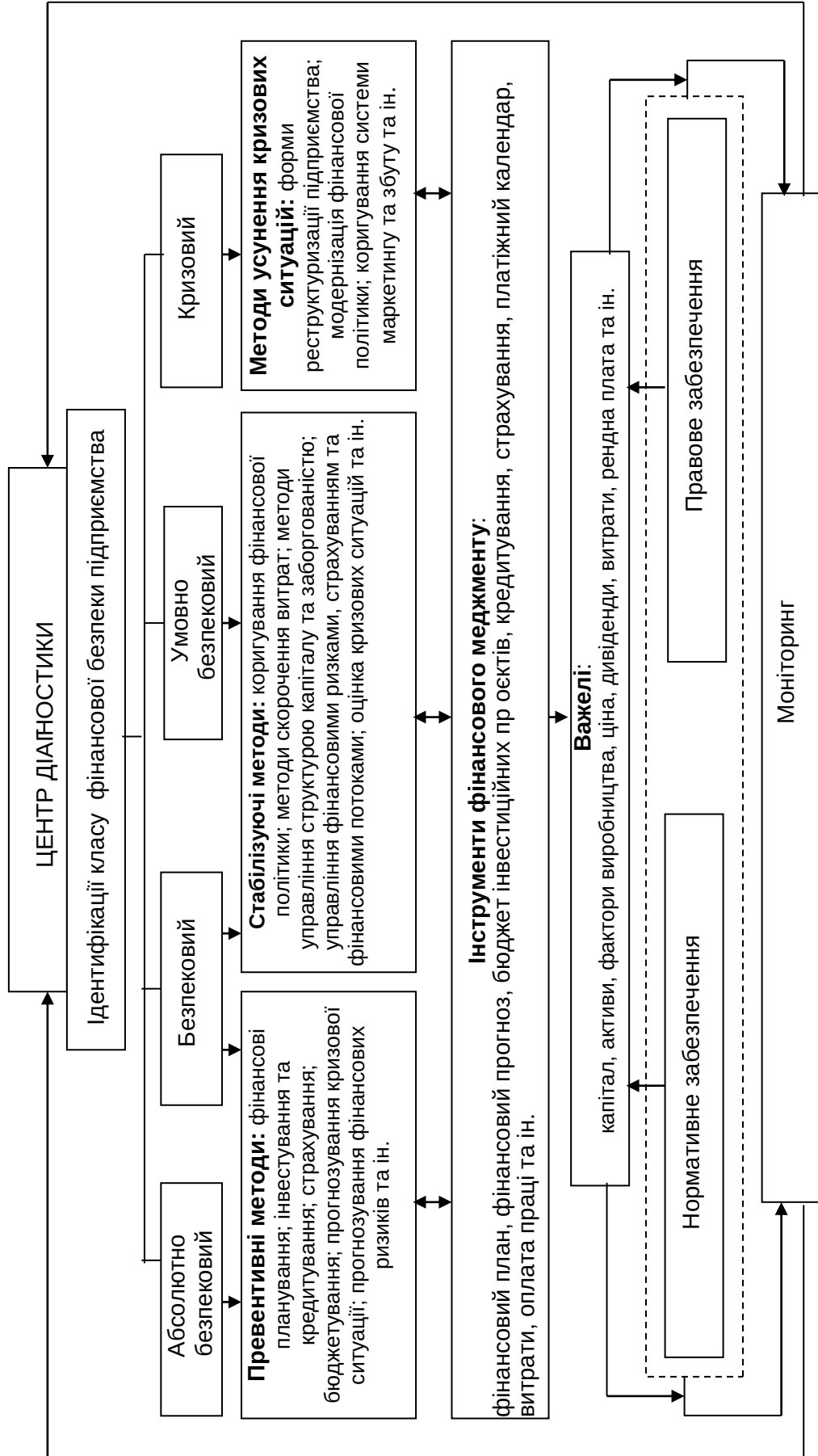

Рис. 1. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств

Для досягнення поставленої мети механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства визначено завдання, до яких належать: прогнозування ймовірності загроз фінансової безпеці підприємства; організація заходів щодо запобігання можливим небезпекам фінансової безпеки підприємства; виявлення та аналіз реально виниклих загроз фінансовій безпеці; розробка та прийняття управлінських рішень щодо усунення загроз фінансовій безпеці підприємства та мінімізації їх наслідків.

Отже, механізм забезпечення фінансової безпеки розробляється за кожної складової (виробнича, кадрова, інформаційна). За допомогою розробленого механізму підприємство здатне мінімізувати різні види загроз його фінансової безпеці.

Основне призначення механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства полягає у створенні та реалізації умов, що забезпечують фінансову безпеку підприємства.

Для цього механізм забезпечення фінансової безпеки повинен включати етапи аналізу та збору даних для виявлення та оцінки поточної економічної та фінансової ситуації, визначення найкращого способу усунення виявлених ризиків та створення плану фінансової безпеки, розробку політики та процедур, що регулюють управління фінансовою безпекою. Крім того, у процесі здійснення розроблених заходів необхідно забезпечити відповідний моніторинг та відстеження виконання планів, у тому числі з метою коригування запланованих надалі дій.

Очевидно, що ефективно забезпечення фінансової безпеки на підприємстві можливе лише за умови системного підходу, коли реалізація заходів здійснюється на регулярній основі, а оцінка та механізм забезпечення фінансової безпеки «вбудовані» у процеси функціонування підприємства. Досягнення високого рівня фінансової безпеки неможливе без створення відповідної системи управління, що включає, в тому числі, і зазначені елементи.

Необхідність наявності саме механізму забезпечення фінансовою безпекою визначається особливою важливістю безперервності та регулярності проведення заходів, спрямованих на створення необхідних умов для формування фінансового «запасу» підприємства, що виступає як джерело фінансових ресурсів для відповідної реакції на виклики і потреби здійснення діяльності. Такий механізм має бути невід'ємною частиною загального меха-

нізму управління підприємством, комплементарно доповнюючи його та посилюючи ефект поточного та стратегічного управління.

При цьому, як основні складові механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства включають суб'єкти та об'єкти впливу, інструменти оцінки рівня фінансової безпеки та інструменти забезпечення фінансової безпеки.

Організація механізму забезпечення фінансової безпеки на підприємстві включає необхідні структурні та функціональні елементи, що перебувають у взаємозв'язку між собою, як з питань проведення оцінки, так і реалізації механізму забезпечення фінансової безпеки. Організація визначатиме не лише «короткострокові» реакції на негативні імпульси, що виникають, а й забезпечує створення необхідних умов, які нівелюють як можливість виникнення таких збурень, так і ступінь негативного впливу за допомогою сформованого фінансового потенціалу. У свою чергу це визначатиме можливість забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства, надаючи можливість оперативного реагування на загрози на основі створеної фінансового потенціалу.

Підхід до формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства включає диференціацію забезпечення фінансової безпеки підприємства на об'єкти управління та керуючу систему, аналіз та оцінку якісних та кількісних показників та прийняття управлінських рішень на основі аналізу комплексів управлінських процесів.

Враховуючи функціональну призначення фінансових та економічних методів і прийомів, здійснено їх угруповання залежно від конкретного класу фінансової безпеки підприємства, надані інструменти фінансового менеджменту. На рисунку показано, що кожному класу фінансової безпеки відповідають певні методи, використання яких покликане сприяти збереженню чи досягненню сталого розвитку підприємства, забезпечення його фінансової безпеки як у короткостроковому, так і довгостроковому періоді.

Інструменти фінансового менеджменту, в рамках механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства, характеризуються багатофункціональністю та їх зміст буде залежати від обраної підсистеми, яка управляє, методу впливу. Для підприємства необхідно своєчасно визначати внутрішні та зовнішні загрози, а також встановлені граничні зна-

чення, які не тільки ідентифікують клас фінансової безпеки, але й сигналізують про його зміну (убік погіршення).

Використовуючи пропонувані механізми забезпечення фінансовою безпекою підприємства, можна ідентифікувати клас фінансової безпеки та коригувати його шляхом відповідних методів для реалізації стратегії розвитку.

Фінансова безпека підприємства може бути досягнута за рахунок ефективного управління його фінансовими ресурсами, такими як фінансові потоки та капітал. Такі заходи спрямовані на оптимізацію оборотного капіталу, ретельне складання бюджету та прогнозування, а також глибоке розуміння становища боргу та власного капіталу підприємства. Крім того, підприємства мають забезпечити дотримання необхідних «фінансових правил» та ефективний моніторинг фінансових ризиків.

Основою процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства, на нашу думку, є оцінка його фінансової складової, при цьому, якщо оцінка визначає спрямованість та зміст заходів щодо «покращення» фінансової безпеки, відштовхуючись від отриманих результатів оцінювання, то механізм є безпосередньо як алгоритмом, так і інструментарієм, за допомогою якого здійснюється втілення в життя сформульованих заходів.

В даний час існує безліч застосовуваних методик оцінки фінансової складової, найбільш «популярними» з яких є оцінка фінансових коефіцієнтів та їх динаміки з виявленням причинно-наслідкових зв'язків зафіксованих змін, оцінка здатності підприємства залучати та управляти капіталом, а також здатність своєчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі функціонування підприємства, що відображається в динаміці фінансових потоків підприємства, оцінки якості фінансової звітності та інші. Зазначені напрямки оцінки дозволяють визначити «вузькі місця» у фінансовому стані підприємства та визначити напрямки для вирішення виявлених проблем, що негативно впливають на рівень фінансової безпеки.

Висновки. Таким чином, в даний час механізм забезпечення фінансової безпеки є найважливішим фактором, що забезпечує економічну безпеку підприємства, визначаючи наявність необхідних ресурсів для відповідної реакції на загрози, що виникають. Тільки при системному, регулярному підході до управління фінансовою безпекою можливе досягнення не тільки фінансової стійкості підприємства, але і його незалежності в цілому від впливу різних факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ та обґрунтовує значущість розробленого механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1 (91). С. 98–103.
2. Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Кравчук Н. М. Адаптивне управління фінансовою стійкістю підприємства при забезпеченні його економічної безпеки. *Проблеми системного підходу в економіці* : зб. наук. праць. Київ : НАУ, 2020. Вип. 1(75). Ч. 1. С. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-12>
3. Варналій З., Мехед А. Система фінансової безпеки підприємства: забезпечення функціонування та методи оцінки її ефективності. *InterConf*, 2020. № 31. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/4862>
4. Васильців Т. Г., Міценко Н. Т., Мульска О. Г., Зайченко В. В. Економічний потенціал VS економічна безпека підприємства: точки конвергенції та дивергенції. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. Вип. 36. С. 23–29.
5. Єпіфанова І., Джеджула В., Розводюк О., Шевчук Д. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 8–14. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.8.14>
6. Краснокутська Н. С., Коптева Г. М. Дефініція поняття «фінансова безпека підприємства»: основні підходи та особливості. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 7. С. 14–19.
7. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109–113. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.2.109>
8. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Храпач В. О. Управління фінансовою стійкістю підприємства в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах посилення інтеграційних процесів в економіці. *Бізнес Інформ*. 2020. № 12. С. 245–251. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-245-251>

9. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Ефективність управління підприємством, підходи та методи щодо її оцінки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5(67). С. 100–106.
10. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю., Ткаченко Є.В. Модель інтегральної оцінки економічної безпеки підприємства. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. №3(65). С. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65)
11. Сукрушева Г. О., Коляда К. В. Теоретична сутність фінансової безпеки суб'єкта господарювання. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2018. Вип. 23. С. 560–562.

REFERENCES:

1. Apefieva O. V., Kuzenko T. B. (2009) Ekonomichni osnovy formuvannya finansovoyi skladovoyi ekonomichnoyi bezpeky [Economic bases of formation of financial component of economic security]. *Aktualni problemy ekonomiky*, vol. 1 (91), pp. 98–103.
2. Arefieva O. V., Piletska, S. T., Kravchuk N. M. (2020) Adaptivne upravlinnia finansovoiu stiikestiu pidpriemstva pry zabezpechenni yoho ekonomichnoi bezpeky [Adaptive management of financial stability of the enterprise while ensuring its economic security]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*. Issue 1(75), Part 1, pp. 80–90. Kyiv, NAU. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-12> [in Ukrainian]
3. Varnaliy Z., Mehed A. (2020) Systema finansovoi bezpeky pidpriemstva: zabezpechennia funktsionuvannia ta metody otsinky yii efektyvnosti [The system of financial security of the enterprise: ensuring its functioning and methods of evaluating its effectiveness]. *InterConf*. № 31. Available at: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/inter-conf/article/view/4862>
4. Vasylytsiv T. G., Mitsenko N. T., Mulska O. G., Zaichenko V. V. (2023) Ekonomichniy potentsial vs ekonomichna bezpeka pidpriemstva: tochky konverhentsii ta dyverhentsii [Economic potential vs economic security of the enterprise: points of convergence and divergence]. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, vol. 36, pp. 23–29.
5. Yepifanova I., Dzhedzhula V., Rozvodyuk O., Shevchuk D. (2023) Teoretychni aspekty upravlinnya finansovoyu bezpekoyu vitchyznyanykh pidpriyemstv [Theoretical aspects of managing the financial security of domestic enterprises]. *Innovation and Sustainability*, vol. 1, pp. 8–14. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.8.14>
6. Krasnokutska N. S., Kopteva H. M. (2019) Definiitsia poniattia «finansova bezpeka pidpriemstva»: osnovni pidkhody ta osoblyvosti [Definition of the concept of "financial security of the enterprise": main approaches and features]. *Business-Inform*, vol. 7, pp. 14–19.
7. Marusiak N. L., Bak N. A. (2022) Finansova bezpeka pidpriemstva ta zahrozy yii vtraty v suchasnomu ekonomichnomu seredovyshtsi [Financial security of the enterprise and threats of its loss in the modern economic environment]. *Economy and the state*, vol. 2, pp. 109–113. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.2.109>
8. Piletska S. T., Korytko T. Yu., Khrapach V. O. (2020) Upravlinnya finansovoyu stiykisty pidpriyemstva v konteksti zabezpechennia ekonomichnoyi bezpeky v umovakh posyleniya intehratsiynykh protsesiv v ekonomitsi/ [Management of the Financial Sustainability of Enterprise in the Context of Provision of Economic Security in the Conditions of Strengthened Integration Processes in the Economy]. *Business Inform*, vol. 12, pp. 245–251. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-245-251>
9. Piletska S. T., Korytko T. Yu. (2018) Effectiveness of enterprise management, approaches and methods for its assessment [Effectiveness of enterprise management, approaches and methods for its assessment]. *Problems of the systemic approach in economics*, vol. 5(67), pp. 100–106. (in Ukrainian)
10. Piletska S. T., Korytko T. Yu., Tkachenko E. V. (2021) Model' intehrальноi otsinky ekonomichnoyi bezpeky pidpriyemstva [Model of integrated assessment of economic security of the enterprise]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, vol. 3(65), pp. 56–65. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-56-65](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-56-65)
11. Sukrusheva H. O., & Koliada, K. V. (2018) Theoretical essence of financial security of a business entity. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Ekonomichni nauky*, vol. 23, no. 1, pp. 560–562.